

РЕЦЕНЗІЯ

Коляди Наталії Миколаївни

на дисертацію **Моторної Марії Василівни**

«Підготовка майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи

в умовах закладу вищої освіти»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 231 Соціальна робота

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

В Україні розвивається волонтерський рух, актуальність якого підсилено в умовах сучасних соціально-економічних та політичних викликів – карантинних обмежень, військового стану тощо.

Волонтерську діяльність називають ключовою складовою у справі формування особистісних та професійних якостей загалом та ефективного формування лідерських якостей студентської молоді зокрема.

Волонтерська діяльність є невичерпним соціальним ресурсом та сприяє вирішенню таких важливих завдань, з-поміж яких: розвиток професіоналізму особистості студентів, поглиблення інтересу до обраної професії, формування почуття професійної відповідальності, набуття практичного досвіду співпереживання та його рефлексія, становлення досвіду формування цінностей, свідоме якісне визначення своєї майбутньої сфери професійної діяльності, спираючись на свою індивідуальність; розвиток комунікативних здібностей, формування вміння вести конструктивний діалог з різними за віком та соціальним статусом людьми; усвідомлення соціальної значущості професії, потреби підвищувати персональну пізнавальну активність, прагнення формувати якості, практичний досвід, необхідні для подальшої роботи; формування психологічної готовності до самостійної практичної роботи після закінчення закладу вищої освіти.

В контексті означеного дослідження М.В. Моторної видається на часі для соціальної роботи в цілому та підготовки фахівців, адже у ньому здобувачкою запропоновано ефективний підхід до підготовки в умовах закладу вищої освіти до волонтерської роботи майбутніх соціальних працівників – фахівців, які підтримують та захищають права людей, що опинилися в складних життєвих обставинах; консультують, допомагають знайти ресурси, координують соціальні, медичні та юридичні служби, а також розробляють соціальні проекти.

Тему дослідження затверджено вченою радою університету (протокол № 3 від 20 вересня 2022 р.). Дослідження відбувалося в площині роботи наукової школи «Актуальні проблеми освіти і виховання: історія, сучасність, перспективи», очолюваної Кочубей Тетяною Дмитрівною, доктором педагогічних наук, професором, професором кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

- здійснено аналіз стану дослідженості наукової проблеми та з'ясувати сутність ключових понять у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі;
- виокремлено структурні компоненти волонтерської діяльності та уточнено критерії і показники рівнів підготовки майбутніх соціальних працівників до здійснення волонтерської роботи в закладі вищої освіти;
- охарактеризовано нормативно-правове підґрунтя та виділено соціально-педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх соціальних працівників до здійснення волонтерської роботи в закладах вищої освіти;
- апробовано модель та розкрито зміст, форми і методи підготовки майбутніх соціальних працівників до здійснення волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти;
- обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність соціально-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних працівників до здійснення волонтерської роботи в закладах вищої освіти.

Нові факти, одержані здобувачем. Дисертація М. В. Моторної є комплексним дослідженням, у якому вперше визначено та експериментально перевірено соціально-педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти; вперше розроблено та апробовано авторську модель підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти; уточнено сутність ключових понять дослідження (волонтерство, волонтерський рух в закладі вищої освіти, студенти-волонтери, волонтерська діяльність студентів, студентські волонтерські організації (групи), волонтерство в соціальній роботі, залучення майбутніх соціальних працівників до здійснення волонтерської роботи, підготовка майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти); удосконалено механізм залученості студентів до волонтерської діяльності та уточнено фактори впливу на цей процес; уточнено структурні компоненти волонтерської діяльності майбутніх соціальних працівників, критерії та показники рівнів підготовленості майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи; подальшого розвитку набули зміст, форми і методи підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації М. В. Моторної та змісту публікацій дисертантки дають змогу дійти висновку про наукову достовірність викладених автором результатів.

Автором опрацьовано значний масив наукових джерел (392 найменувань, із них 83 англійською мовою), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною теоретико-

методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць є належно аргументованими та не викликають сумнівів.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота М. В. Моторної містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні соціально-педагогічних умов та доборі ефективних форм, технологій і методів підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в закладах вищої освіти; впровадженні системи заходів, які спрямовані на підвищення ефективності організації волонтерської роботи майбутніх соціальних працівників в умовах закладу вищої освіти.

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал, а також теоретичні положення та висновки можуть бути використані при вирішенні наукових і практичних завдань модернізації системи вищої освіти в Україні, для розширення змісту курсів лекцій, практичних і семінарських занять з освітніх компонентів у процесі фахової підготовки студентів спеціальності 231 Соціальна робота / ІІО Соціальна робота та консультування у закладах вищої освіти різного рівня акредитації, а також під час укладання підручників, посібників, методичних рекомендацій для студентів, аспірантів, викладачів, науковців та при організації позааудиторної діяльності студентів.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументувала використання обраних методів дослідження.

У вступі авторка переконливо обґрунтувала актуальність проблеми та науковий апарат дослідження; розкрила практичне значення одержаних результатів; надала інформацію щодо апробації результатів дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні аспекти проблеми дослідження» – авторкою з'ясовано, що зарубіжні та українські вчені досліджували волонтерство на підґрунті різних концептуальних підходів, а саме: нормативно-правового, гуманістичного, ментально-ціннісного, контекстного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного, оперативно-діяльнісного, позитивно-результативного підходів. Через це у доробках дослідників трактування поняття «волонтерство» різняться.

Дисертанткою проаналізовано наявні стратегічні підходи до організації студентського волонтерства у низці українських закладів вищої освіти. З'ясовано, що інтеграція навчання волонтерству у процес підготовки майбутніх соціальних працівників сприяє підвищенню якості волонтерської роботи, а також є практичним інструментом удосконаленню професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, розширює можливості для їхнього професійного та особистісного самовираження, розвиває навички соціальної взаємодії, підвищує рівень громадянської свідомості та активізує соціальну згуртованість.

У другому розділі – «Нормативно-правові та організаційно-методичні засади підготовки майбутнього соціального працівника до волонтерської роботи» – авторкою досліджено організацію та реалізацію волонтерської діяльності у закладах вищої освіти України. На нашу думку, заслуговує на особливу увагу висвітлений практичний досвід студентської волонтерської роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка та Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

За результатами проведеного анкетування серед студентів проаналізовано стан підготовленості майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах ЗВО. Дисертантка дійшла висновку, що переважна більшість студентів вважають, що волонтерська діяльність відіграє ключову роль у їхньому професійному становленні, сприяючи їхньому особистісному розвитку, формуванню гуманістичних та альтруїстичних цінностей, підвищенню рівня соціальної відповідальності та розвитку комунікативних і організаційних навичок у волонтерській роботі.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота з підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти» – з метою визначення ефективності соціально-педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти, авторкою було представлено програму дослідницько-експериментальної роботи та охарактеризовано досягнуті результати. Закцентовано увагу на важливості використанні в освітньому процесі тренінгової програми, імітаційних та інноваційних методів, необхідності створенні інклюзивного середовища щодо волонтерської діяльності.

Дисертанткою також за результатами дослідження сформовано методичні рекомендації щодо досягнення максимальної ефективності у підготовці майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах ЗВО.

Отже, дисертаційна робота М. В. Моторної за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, в якому теоретичного обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність соціально-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо побажання дискусійного характеру:

у підрозділі «Організаційно-методичні засади включення студентів до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти», на нашу думку, потребує підсилення аналіз освітніх програм з підготовки соціальних працівників, стандартів вищої освіти, професійних стандартів з метою виявлення тенденцій та перспектив щодо удосконалення змісту аудиторної фахової підготовки до волонтерської роботи.

Проте висловлена пропозиція не впливає на позитивне враження від дисертації в цілому та не знижують її цінність.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових працях.

Відзначаємо відповідність чинним вимогам публікацій дисертантки, які не тотожні за змістом. Основні положення і результати дисертаційного дослідження викладено у 21 публікаціях (у тому числі у 16 одноосібних).

На основі аналізу змісту публікацій М. В. Моторної можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації.

Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам, побудова логічна. Цифровий матеріал структуровано в таблицях і рисунках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу, представленого в розділах.

Дотримано принципи академічної доброчесності. У тексті дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній області спеціальності 231 Соціальна робота.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Підготовка майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи в умовах закладу вищої освіти» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами), а її авторка Моторна Марія Василівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 Соціальна робота.

Рецензент –

професорка кафедри соціальної педагогіки,

соціальної роботи та консультування

Уманського національного університету,

докторка педагогічних наук, професорка

Наталія КОЛЯДА